

НЕОБХІДНІСТЬ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

THE NEED AND CURRENT STATUS OF FINANCIAL LITERACY AMONG FIRST (BACHELOR) LEVEL OF HIGHER EDUCATION

У статті досліджується актуальність впровадження компетентнісного підходу в освіті, особливо в контексті підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в Україні, та в рамках розвитку компетенцій ініціативності та підприємливості в рамках Концепції НУШ. Автор підкреслює важливість розвитку компетенції підприємливості серед молоді що є ключовим у сучасному освітньому просторі. Особлива увага приділяється фінансовій грамотності, як основному елементу підприємницького мислення, важливого для особистої та професійної безпеки в умовах економічних викликів, спричинених війною. Також автор підкреслює необхідність розвитку якостей, сприяючих підвищенню рівня підприємливості, які полягають у вихованні у молоді дисципліни та формування за допомогою інструментів вищої освіти аналітичного складу розуму для подальшого прорачування фінансових та життєвих ризиків, та досягнення значних результатів у подальшому житті молоді, яка зустрічається з випробуваннями. Підкреслені переваги розвитку фінансової грамотності не тільки у фінансовому але й у повсякденному житті та професійній кар'єрі. Наведені приклади. У статті використані методи дослідження: аналіз наукових робіт, метод експерименту. Дослідження базується на аналізі попередніх робіт у сфері фінансової грамотності та підприємливості, а також на опитуванні студентів, результати якого показують різні рівні фінансової грамотності та підприємливості серед молоді. Також були розглянуті роботи з цифрової фінансової грамотності, надано визначення та особливості, які відрізняють її від класичної фінансової грамотності. У висновках автор наводить позитивні та негативні тенденції розвитку фінансової грамотності, наводяться рекомендації щодо подальшого розвитку фінансової освіти і популяризації фінансових можливостей молоді. Перспективним напрямом подальшого підвищення рівня фінансової освіти серед молоді автор вбачає покращення технічних умов фінансових інструментів, їх спрощення та подальша популяризація. Також для більш детальних результатів автор планує провести більш глибоке дослідження.

Ключові слова: компетентнісний підхід, фінансова грамотність, підприємливість, вища освіта, молодь, інвестиції, фінансові ризики, аналітичний склад, знання та навички.

The article examines the relevance of the implementation of the competence approach in education, especially in the context of training applicants of the first (bachelor's) level of higher education in Ukraine, and within the framework of the development of initiative and entrepreneurship competencies within the framework of the Concept of the National Academy of Sciences. The author emphasizes the importance of developing the competence of entrepreneurship among young people, which is key in the modern educational space. Special attention is paid to financial literacy as a basic element of entrepreneurial thinking, essential for personal and professional security in the face of economic challenges caused by war. The author also emphasizes the need for the development of qualities that contribute to increasing the level of entrepreneurship, which consist in educating young people with discipline and forming, with the help of higher education tools, an analytical mind for further calculation of financial and life risks, and achieving significant results in the further life of young people who face trials. The advantages of developing financial literacy are emphasized not only in financial, but also in everyday life and professional career. Examples are given. Research methods are used in the article: analysis of scientific works, experimental method. The study is based on an analysis of previous work in the field of financial literacy and entrepreneurship, as well as a student survey, the results of which show different levels of financial literacy and entrepreneurship among young people. Works on digital financial literacy were also reviewed, definitions and features that distinguish it from classical financial literacy were provided. In the conclusions, the author cites positive and negative trends in the development of financial literacy, gives recommendations for the further development of financial education and popularization of financial opportunities for young people. The author sees improving the technical conditions of financial instruments, their simplification and further popularization as a promising direction for further raising the level of financial education among young people. Also, for more detailed results, the author plans to conduct a more in-depth study.

Key words: competence approach, financial literacy, entrepreneurship, higher education, youth, investments, financial risks, analytical composition, knowledge and skills.

УДК 37.01/378
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/73.9>

Власенко Я.В.,
аспірант кафедри освітології
та інноваційної педагогіки
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний світовий та науковий простір як світовий так і України, обумовлений метою реалізації компетентнісного підходу. Актуальність теми та дослідження, полягає у підготовці

здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти до викладання в умовах сучасного простору як світової так і насамперед української освіти, що відображається у формуванні компетенцій ініціативності та підприємливості, згідно з «Концепцією НУШ» [1], «Рекомендацією Європейського

Парламенту та Ради ЄС «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» [2] загалом, та насамперед завданнями з розвитку підприємницького мислення, згідно з «Програмою реалізації розвитку педагогічної освіти у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди» [3]. Також важливим аспектом актуальності теми автор вважає скрутні економічні обставини в Україні в умовах Російсько-Української війни, оскільки молодь повинна бути усвідомлена про базові механізми фінансів та підприємливості для своєї власної фінансової безпеки та ефективної підтримки збройних сил.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми яким присвячується дана стаття. Дослідженням фінансової грамотності населення та розвитку підприємливості займаються вже більше 10 років, однак проблем саме з дослідженням фінансової грамотності серед молоді та здобувачів вищої освіти не так багато. Основним методологічним базисом дослідження стали праці І. Семенової [4], Ю. Ярової [5], Н. Приказюк, Ю. Ходаківської [7], І. Прокопенка [6], а також дослідження рівня фінансової грамотності в Україні організацією USAID (станом на 2021 рік). Доволі цікаві міркування щодо формування підприємливості та фінансової грамотності у здобувачів вищої освіти на основі творчої ретроспекції педагогічного доробку Г. Сковороди презентовано у публікації автора у співавторстві з В. Ворожбіт-Горбатюк [8]. Питання цифровізації фахових компетентностей піднімають у своїх методичних рекомендаціях С. Доценко та Т. Собченко [9]. Заявлена у назві статті тема корелюється із програмними документами у сфері освіти [1; 2; 3]. Однак саме аналізу рівня фінансової грамотності здобувачів вищої освіти на локальному рівні за допомогою статистичного методу за останні роки не проводилося, що і визначило напрям та тему дослідження.

Формування мети статті (постановка завдання). На підставі аналізу тематичних праць та результатів опитування проведеного автором статті, виокремити основні напрями та проблеми формування у здобувачів рівня фінансової грамотності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Слід зазначити що фінансову грамотність та підприємливість слід розглядати як наскрізну компетенцію яка доповнює кожен аспект сучасного життя людини та громадянина держави, оскільки вона користується безліччю базових послуг як державного так і приватного характеру, пов'язаних із фінансами, без яких неможливо уявити сучасне життя. Такими послугами виступають соціальні виплати, заробітна

платня, оформлення замовлення, перекази коштів, підприємницька діяльність, податкова система, банківська система та ін. Необхідно розуміти що високий рівень фінансової грамотності знижує рівень фінансових ризиків та непередбачуваних ситуацій, оскільки вони більш ефективно розпоряджаються наявними матеріальними та нематеріальними коштами та фінансовими ресурсами, а також планують майбутні витрати [4]. Також у свою чергу фінансова грамотність сприяє професійному розвитку людини, оскільки обізнана людина з високим рівнем фінансової грамотності краще розуміє фінансові аспекти своєї професії що сприяє її кар'єрному зростанню [5]. Однак не тільки фінансовий аспект є основним в фінансовій грамотності та підприємливості. На думку І.Ф. Прокопенка, саму компетентність утворюють систематизовані знання і навички які допомагають людині приймати ефективні рішення під час розв'язання фінансових завдань [6]. Отже головне це необхідні систематизовані знання та навички які у свою чергу вже відіграють свою роль у супутних аспектах життя людини. Наприклад: для ведення сімейного бюджету або особистого бюджету та його дотримання необхідно мати аналітичний склад розуму який дозволяє прораховувати кроки та певні ризики при його формуванні а також необхідний певний рівень дисципліни для ефективної роботи бюджетного плану. У свою чергу аналітичний склад розуму та необхідний рівень дисципліни дозволяють вирішувати не тільки фінансові але й робочі завдання на більшості, якщо не на будь-якій роботі. Це в свою чергу позитивно впливає на рівень життя людини, при чому не тільки у фінансово-матеріальному але і в соціально-духовному плані, оскільки така людина може більш ефективно розподіляти свій особистий час, уникати конфліктів і вирішувати їх.

Також слід враховувати тренди сьогодення та появу такого явища як цифрова фінансова грамотність. Цифрова фінансова грамотність – це сукупність знань та навичок необхідних для ефективного управління своїми доходами та витратами у цифровому просторі розуміння фінансових продуктів і послуг які можна отримати онлайн усвідомлюючи потенційні ризики методи їх попередження та свої права як споживача фінансових послуг.[7] Оскільки рівень цифровізації/діджиталізації зростає як в Україні так і в світі, також набирають обертів такі процедури як онлайн-кредитування, онлайн банкінг та криптовалютні операції, кожна з яких потребує визначення необхідних ризиків та розуміння правових та фінансових обмежень.

У 2024 році, для отримання локальних але більш сучасних даних рівня фінансової грамотності серед молоді, автором був проведений

експеримент-анкетування серед студентів-здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти міста Харкова та Харківської області, спрямований на виявлення рівня фінансової грамотності та обізнаності молоді з основних питань: складання власного бюджету, стаття доходу, інвестування та реакція на ризики.

Згідно з результатами дослідження, лише 11.3% складають щоденний особистий бюджет, тоді як більшість респондентів складає його час від часу (рис. 1). Також важливим є і найбільший дохід, оскільки важливо продемонструвати фінансове положення респондентів. Саме від нього напряму залежить рівень фінансових свобод и можливостей. Як можна бачити, переважна більшість студентів (46.8%) основним доходом має заробітну платню, що вже сигналізує про активне фінансове життя, оскільки заробітна платня надає більше можливостей та фінансових свобод (рис. 2). У свою чергу вже інвестуванням НЕ займається переважна більшість – 91.9%. Це зумовлено не тільки страхом перед фінансовими ризиками але також і слабкою обізнаністю та нерозумінням необхідності інвестування, ненадійністю фінансових інструментів та переважно скрутним

становищем, при якому наявні фінансово-матеріальні ресурси або задіюються максимально, або ж йдуть на заощадження (рис. 3). Про це також свідчить рис. 4, на якому видно що при виникненні фінансових ризиків, молодь покриває їх або шляхом зменшення витрат або шляхом використання заощаджень.

Висновки дослідження і перспективи в напрямку. Незважаючи на складний економічний та соціальний стан в країні, фінансова грамотність та обізнаність продовжує виступати одним з найнеобхідніших напрямів розвитку молоді. Згідно з останнім дослідженням, проведеним автором, можна констатувати як позитивні зміни у формуванні поняття особистого бюджету та заощаджень серед молоді, а також активізація їх фінансового життя, так і негативні, які проявляються у недовірі до інвестування і інвестиційних інструментів. Для подальших більш глибоких висновків необхідно провести більш глибоке дослідження. Для покращення ситуації на думку автора необхідна популяризація інвестиційних інструментів, а також їх спрощення для більш зрозумілого використання. Також автор підкреслює необхідність в ще більшому обсязі збільшувати популяризацію фінансової

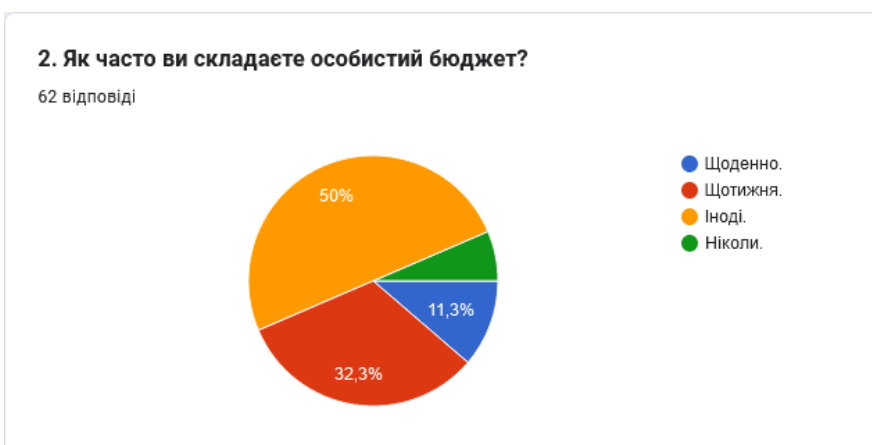

Рис. 1. Діаграма відповідей респондентів на 2 питання

3. З якого джерела у вас найбільше доходу зараз?

62 відповіді

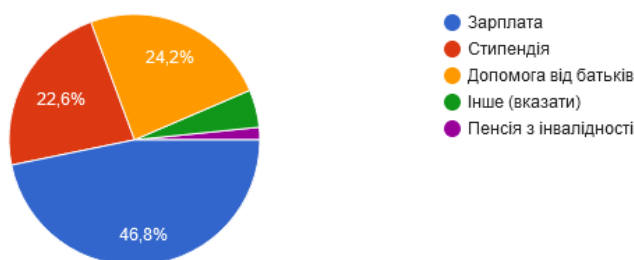

Рис. 2. Діаграма відповідей респондентів на 3 питання

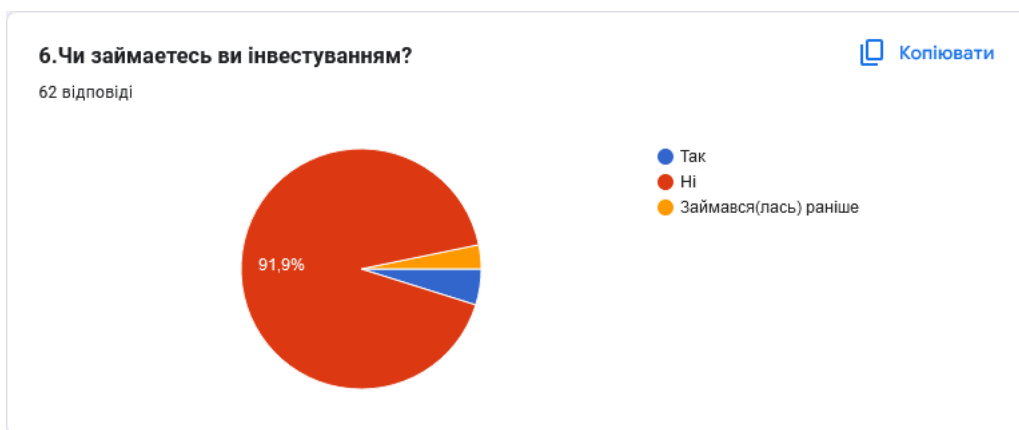

Рис. 3. Діаграма відповідей респондентів на 3 питання

Рис. 4. Діаграма відповідей респондентів на 9 питання

грамотності, зокрема виховання в молоді необхідних якостей та навичок для подальшого розвитку у сфері підприємливості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Концепція Нової Української Школи, від 27.10.2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 26.07.2024).

2. Рекомендації 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 26.07.2024).

3. Програма реалізації розвитку педагогічної освіти у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди від 30.08.2021. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Piojenn/Programa_realisazii_konzepz_rosvytku.pdf (дата звернення: 26.07.2024).

4. Семенова, І. В. Фінансова грамотність як одна з найважливіших компетенцій педагога. Плекаємо особистість : наук.-метод. альманах. Вип. 6. Полтава, Лубни: Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка», 2024. 241 с.

5. Ярова, Ю. М. «Фінансова грамотність і професійний розвиток: аспекти взаємовпливу.» (2024).

6. Пріоритетні напрями розвитку національної економіки України в контексті глобалізаційних викликів : кол. моногр. / МОН України, Харк.нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди ; за заг. ред. І. Ф. Прокопенка. Харків : ХНПУ, 2018. 196 с. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/1836>

7. Приказюк, Н., & Ходаківська, Ю. (2023). Цифрова фінансова грамотність: компоненти та методи підвищення. *Innovation and Sustainability*, (2), 31–37. <https://doi.org/10.31649/ins.2023.2.31.37>

8. Ворожбіт-Горбатюк В., Власенко Я. Педагогічна концепція Григорія Сковороди для формування підприємливості та фінансової грамотності у здобувачів вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 48. Т. 1. С. 14–17. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.1.2>

9. Доценко С., Собченко Т., Ворожбіт-Горбатюк В. та ін. Цифровізація процесу формування фахових компетентностей. Методичні рекомендації для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти до організації самостійної навчальної і науково-дослідної роботи. Харків. 2022. 33 с.